

“Azərbaycan Respublikasının dövlət rəmzləri – Azərbaycan Respublikasının Dövlət bayrağı, Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi və Azərbaycan Respublikasının Dövlət himnidir”.

Azərbaycan Respublikasının Konstitusiyası, 23-cü maddə

“Azərbaycan Respublikasının bayrağı, gerbi və himni Azərbaycan dövlətinin müstəqilliyini tacəssüm etdirən müqəddəs rəmzlərdir. Vətəndaşlarımıza, xüsusən gənclərimizə dövlət atributlarına dərin ehtiram hissələrinin aşılınması cəmiyyətdə vətənpərvərlik ruhunun möhkəmləndirilməsi işinə bilavasitə xidmət edir. Dövlət atributlarının mahiyyətinin və əhəmiyyətinin əhali arasında geniş təbliğ olunması, gənc nəslin Azərbaycanın bayrağına, gerbinə və himnina hörmət ruhunda tərbiyə edilməsi vətəndaş cəmiyyətinin yaradılmasının mühüm amillərindən biridir”.

Heydər Əliyev

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti dövründə digər tarixi işlərlə yanaşı, milli dövlətçilik atributlarının (dövlət bayrağı, milli himn və dövlət gerbi) yaradılması yolunda da uğurlu addımlar atılmış, dövlət bayrağı qanunvericilik səviyyəsində qəbul edilmiş, himn və gerb yaradılsa da, qanunvericilik aktı ilə təsdiq olunması o zamankı siyasi-tarixi hadisələrlə bağlı mümkün olmamışdı...

Üçrəngli bayrağımız Cümhuriyyət dövründə yaradılmış milli dövlətçilik atributlarından biridir.

Azərbaycanın müstəqilliyi və azadlığı uğrunda çox çətin şəraitdə mübarizəyə başlayan müvəqqəti milli hökumətin fəaliyyətinin Gəncə dövrünün ilk günləri milli dövlətçiliyimiz üçün çox əhəmiyyətli bir sıra qərarların (əslində qanunların), o sıradan, Azərbaycanda hərbi vəziyyət elan edilməsi (19 iyun 1918-ci il), Azərbaycan Milli Ordusunun (Korpusunun) yaradılması (26 iyun 1918-ci il), Azərbaycan dilinin dövlət dili elan olunması (27 iyun 1918-ci il), nəhayət, AZƏRBAYCAN XALQ CÜMHURİYYƏTİNİN DÖVLƏT BAYRAĞININ TƏSDİQLƏNMƏSİ (21 iyun 1918-ci il) HAQQINDA qərarların qəbul edilməsi ilə tarixi yaddaşımıza daxil olmuşdur...

il noyabrın 9-da hökumətin başçısı Fətəli Xan Xoyskinin məruzəsi əsasında Azərbaycanın yeni üçrəngli – mavi, qırmızı, yaşıl zolaqlardan ibarət və üzərində ağ rəngli aypara və səkkizguşəli ulduz təsviri olan milli bayrağının təsdiqlənməsi haqqında qərar qəbul edir.

Deməli, bu gün Azərbaycan Respublikası üzərində dalğalanan müqəddəs DÖVLƏT BAYRAĞIMIZ – milli bayrağımız ilk dəfə 100 il bundan öncə, 1918-ci il noyabrın 9-da Bakıda, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurasının (heyəti-vükəla) yerləşdiyi binada (İndiki AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat Muzeyi o zamankı Metropol mehmanxanası) qəbul edilmiş və qaldırılmışdır.

M.Ə.Rəsulzadə:

“Müstəqil

Azərbaycanı təmsil edən o üç boyalı bayrağı Şurayi-Milli qaldırmış, türk hürriyyəti, islam mədəniyyəti və müasir Avropa iqtidari-əhranəsini təmsil

edən bu üç boyalı bayraq daima başlarımızın üstündə ehtizaz edəcəkdir. Bir kərə yüksələn bayraq bir daha enməz. (Məbuslar yerlərindən qalxır, şiddətli alqışlar uzun müddət davam edir). Mən buna iman edirəm. Mənim bu imanımı millətlərin qəlbində doğmuş olan əməl günəşi işıqlandırır. Bu günəş bir daha üfl (qürub) etməyəcəkdir...”

“...Mürəkkəb və gərgin tarixi şəraitə baxmayaraq, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurası 1918-ci

Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi istər simvollarının zənginliyi, istərsə də Azərbaycan milli dövlətçiliyinin, xalqımızın tarixi-mədəni, milli-mənəvi görüşlərini hərtərəfli, dolğun əks etdirməsi ilə seçilir. Dövlət gerbinin və möhürünün təsvirinin hazırlanması ilə bağlı müsabiqə elan edilməsi haqqında Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurası iki dəfə qərar verib.

Birinci qərara əsasən 1919-cu il martın 23-də "Azərbaycan" qəzetində Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövlət gerbi və möhürü layihələrinin hazırlanması üçün müsabiqə elan edilib. Müsabiqənin müddəti həmin il aprelin 20-dək müəyyənləşib, bu işin təşkili və icrasına nəzarət Poçt və Teleqraf Nazirliyinə tapşırılıb. Lakin təəssüf ki, həmin müsabiqə uğurla nəticələnmədi və müvafiq gerb layihəsi qəbul olunmadı. Buna görə də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Nazirlər Şurası 1920-ci il yanvarın 30-da "Azərbaycan Cümhuriyyətinin gerbi və möhürünün, milli himninin və hərbi ordenlərinin layihələrinin hazırlanması haqqında" yenidən qərar qəbul etdi. Qərarın birinci bəndində hərbi ordenlərin yaradılması üçün müsabiqə elan edilməsi Hərbi Nazirliyə, ikinci bəndində isə milli himnin, dövlət gerbi və möhürünün layihələrinin hazırlanması ilə bağlı müsabiqə keçirilməsi isə Xalq Maarif Nazirliyinə həvalə edildi. Bu qərarı əsas tutan Xalq Maarif Nazirliyi 1920-ci il fevralın 19-da müsabiqə elan etdi.

Müsabiqədə ən yaxşı milli himnin mətni və musiqisi üçün 50 min rubl, gerb və möhürün ən yaxşı təsvirinə görə isə 25 min rubl mükafat təyin edilmişdi. Layihələr Xalq Maarif Nazirliyinə 1920-ci il mayın 1-dək təqdim edilməli, Milli İstiqlalın ikinci ildönümünədək (28.05.1920) təsdiq edilməli idi. Lakin təəssüf ki, 27 aprel 1920-ci

il rus sovet istilası və milli dövlətimizin süqut etməsi bu ümum-milli və dövlət əhəmiyyətli məsələləri həll etməyə Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökumətinə imkan vermədi.

Müstəqil Azərbaycanın Dövlət gerbinin hazırlanması və təsdiqi məsələsinə bir də 70 il sonra – 1990-cı il noyabrın 17-də Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisində möhtərəm Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə baxıldı, üçrəngli milli bayrağımızla yanaşı, dövlət gerbi və himnimizin də qəbul edilməsi üçün müsabiqə elan olunması qərara alındı. Bu məsələləri kompleks halda həll etmək üçün Azərbaycan Respublikasının keçmiş Ali Sovetinə müraciət olundu. Ali Sovet 1991-ci il 5 fevral tarixli qərarı ilə üçrəngli dövlət bayrağını bərpa və qəbul etməklə yanaşı, "Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbinin ən yaxşı təsviri üçün müsabiqə elan olunması haqqında" (05.02.1991, №20-XII) xüsusi qərar çıxardı.

“1991-1992-ci illərdə müxtəlif mətbuat orqanlarında çoxlu yeni gerb layihələri çap olundu və 1993-cü ilin əvvəllərində Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisində həmin layihələr, eləcə də 1919-20-ci illərdə hazırlanmış gerb layihəsi müzakirə edildi. Gərgin müzakirələrdən sonra Azərbaycan Respublikasının Milli Məclisi 1919-1920-ci illərdə hazırlanmış gerb layihəsinin (müəllifi Azərbaycanda yaşamış gürcü əsilli teatr rəssamı knyaz Şerşavidzedir) müəyyən düzəliş və təkmilləşdirmələrlə Azərbaycan Respublikasının Dövlət gerbi kimi təsdiqlədi.

Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti hökuməti tərəfindən digər dövlətçilik atributları ilə yanaşı, dövlət himnimizin yaradılması sahəsində də müəyyən addımlar atılmış, qərarlar qəbul edilmişdir. Müstəqil Azərbaycan Cümhuriyyətinin Dövlət himninin layihəsi 1919-20-ci illərdə hazırlanmışsa da, o dövrün tarixi-siyasi hadisələri onun qanunvericilik səviyyəsində qəbuluna imkan vermədi. Belə ki, Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin rəsmi orqanı olan "Azərbaycan" qəzetinin (rusca) 14 noyabr 1919-cu il tarixli sayında Xalq Maarif Nazirliyi (nazir Rəşid Xan Qaplanov) tərəfindən hökumətə (Nazirlər Şurasının sədri Nəsim Bay Yusifbəyli idi) milli himnin (sənəddə məhz "nasionalnoqo qimna" adlanır) və dövlət gerbinin hazırlanmasının təşkili məsələsi haqqında rəsmi təkliflərin təqdim edildiyi xəbər verilir. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin Nazirlər Şurası Maarif Nazirliyinin həmin təklifinə baxaraq 1920-ci il yanvarın 30-da "Azərbaycan Respublikasının milli himni, Dövlət gerbi və möhürü, hərbi ordenlərinin layihələrinin hazırlanması haqqında" qərar qəbul etdi. Bu atributların Azərbaycan istiqlalının ikinci ildönümünədək (28 may 1920-ci il) qanunvericilik səviyyəsində qəbul edilməsi nəzərdə tutulurdu. Lakin təəssüf ki, 1920-ci ilin 27 aprel rus-bolşevik istilası nəticəsində Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin devrilməsi və süqutu bu böyük milli ideyaların həyata keçirilməsinə imkan vermədi.

Azərbaycanın digər dövlətçilik atributları ilə yanaşı, milli himnin qəbulu məsələsi də tamamilə unuduldu...

Amma məsələ bundadır ki, hələ müstəqilliyə qovuşmadığımız illərdə Yusif Vəzir Çəmənşəminli milli istiqlal mübarizəsində xalqın vətənpərvərlik və qəhrəmanlıq duyğularını yüksəldən, onu istiqlala, müstəqilliyə, azadlığa səsləyə bilən milli marşlara böyük ehtiyacla bağlı "Zəruri məsələlər" məqaləsinin "Milli şərq" bölümündə yazırdı. Yusif Vəzirin qaldırdığı bu taleyüklü məsələ – milli marş yaratmaq zəruriyyəti dahi Üzeyir Hacıbəyli diqqətini cəlb edir və ona dərhal cavab verir.

Dahi bəstəkarın hələ 1917-ci ilin sonlarında sözlərini və musiqisini yazdığı "Milli marş", sonralar elmi ədəbiyyatda "Azərbaycan milli marşı" adı ilə tanınan əsər həmin il dekabrın 23-də, H.Z. Tağıyev teatrında özünün məşhur "O olmasın, bu olsun" əsərinin tamaşasından əvvəl orkestr tərəfindən ifa edildi. Marşın məzmunundan bəlli olur ki, şərəfli və ulu keçmişi olan Azərbaycan xalqının, Azərbaycan türkünün XIX əsrdə və XX əsrin əvvəllərində düşdüyü ağır vəziyyətdən söz açan dahi Üzeyir Bay xoşbəxt gələcək, milli azadlıq üçün milləti birliyə, tarixi keçmişindən ibrət almağa, əsarətə qarşı mübarizəyə səsləyir... ♦

*Azərbaycan Respublikasının Dövlət rəmzləri" kitabına istinadən)

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ DÖVLƏT HİMNİ

Musiqisi Üzeyir Hacıbəyovun,
Sözləri Əhməd Cavadın (1919),

bərpa, transkripsiya və aranjmanı Aydın Əzimovundur (1989).

Azərbaycan marşı

A - nar - bay - can!

A - nar - bay - can! Ey qəh - rə - man - ət - lə - dan qan - ı - lı Vətən!

Sən - dan - ət - rü - can - var - mə - yə - cən - la - ha - ni - mət! Sən - dan - ət - rü - qan - tö - kmə - yə -

cən - la - qa - di - mət! Qü - mang - ı - lı - bay - ra - ət - la - mar - ı - ud - ya - yət!

Azərbaycan! Azərbaycan!
Ey qəhrəman övladın şanlı Vətəni!
Səndən ötrü can verməyə cümlə hazırız!
Səndən ötrü qan tökməyə cümlə qadirikiz!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!
Üçrəngli bayrağınla məsud yaşa!

Minlərlə can qurban oldu,
Sinə hər bə meydan oldu!
Hüququndan keçən əsgər,
Hər bir qəhrəman oldu!

Sən olasan gülüstan,
Sənə hər an can qurban!
Sənə min bir məhəbbət
Sindəmdə tutmuş məkan!

Namusunu hişf etməyə,
Bayrağını yüksəltməyə
Cümlə gənclər müştəqdir!
Şanlı Vətən! Şanlı Vətən!
Azərbaycan! Azərbaycan!
Azərbaycan! Azərbaycan!